Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

UDK 811.163.6'282
Barbara Ivančič Kutin
Inštitut za slovensko narodopisje v Ljubljani

NESLOVANSKE BESEDE V BOVŠKEM NAREČNEM BESEDIŠČU

V prispevku je pozornost namenjena prevzetim besedam v bovškem narečnem besedišču, in sicer na dva načina. V prvem delu je iz Slovarja bovškega govora izpisano narečno besedje za bolezni pri človeku, na tem gradivu se poskuša ugotoviti, kolikšen je delež domačega in v centralnih slovenskih narečjih znanega besedja ter koliko je takih prevzetih besed, ki v narečju ohranjajo podobno obliko kot v matičnem jeziku. V drugem delu se s primerjavo poskuša ugotoviti, kolikšen delež romanskih (italijanskih in furlanskih) kalkov in besed iz iz slovenskih govorov v Videmski in Goriški pokrajini (po Skubičevem gradivu) je znanih tudi v bovškem narečnem govoru.

The author focuses on borrowed words in the Bovec dialectal lexicon by implementing a two-faceted approach. The first part of the article includes dialectal terms for human diseases, excerpted from Slovar bovškega govora [Dictionary of the Bovec dialect]. Based on this material the author attempts to determine, first, the share of Slovene lexicon and lexicon known in central Slovene dialects, and, secondly, the share of the borrowed words maintaining a similar form in the Bovec dialect as they have in the original language. In the second part, using a comparative method, she attempts to determine what share of Romance (Italian and Friulian) calques and words from the dialects in the Videm/Udine and Gorica/Gorizia regions (according to Skubic's material) is also known in the Bovec dialect.

Ključne besede: slovenska narečja, Bovško, romanizmi, bolezni, Mitja Skubic, Beneška Slovenija, jeziki v stiku

Key words: Slovene dialects, Bovec dialect, Romanisms, diseases, Mitja Skubic, Venetian Slovenia, languages in contact

1 Uvod

Bovški govor spada v obsoško narečje, t. j. najsevernejše narečje primorske narečne skupine. Na severu meji na koroško ziljsko narečje in na koroško-gorenjski kranjskogorski govor; na zahodu ga Kaninsko pogorje loči od rezijanskega narečja, na jugozahodu se stika s terskim in nadiškim narečjem, na jugovzhodu pa z rovtarskim tolminskim narečjem.[1] Z izjemo kobariškega govora, ki se neposredno stika z bovškim zaradi odprtosti soške doline, ga od drugih okoliških govorov zemljepisno ločujejo visoke gore. Vendar pa ne smemo zanemariti cestnih trgovskih povezav v preteklosti, ki so potekale čez prelaz Vršič v Kranjsko Goro, čez Predel v Ziljsko in Kanalsko dolino ter čez Učjo v Rezijo ter Tersko dolino in Benečijo. Tolminsko, z njim pa tudi Bovško, je bilo del oglejskega patriarhata in pod oblastjo goriških grofov (do 16. stoletja, v cerkvenem pogledu do 18. stoletja), nato pa v habsburški monarhiji oz. avstro-ogrski državi do leta 1918. Po prvi svetovni vojni je to ozemlje prišlo pod Italijo, leta 1947 pa je bilo priključeno Jugoslaviji. Od leta 1991 pripada Republiki Sloveniji (Miklavčič Brezigar 1996: 9–12). Dolgotrajna ozemeljska pripadnost Dunaju se močno odraža tudi

[1] Gl. *Karta slovenskih narečij*, priloga k: Tine Logar, *Slovenska narečja*, Ljubljana, 1993.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

v bovškem narečnem besedišču, saj je, če imamo v mislih celotno besedišče, torej z besedjem, ki je znano po večini slovenskih govorov in tudi knjižnemu jeziku, prevzeta leksika pretežno germanskega (nemškega) izvora; vpliv romanskih jezikov (italijanščina in furlanščina) se v tem pogledu zdi kljub geografski bližini manjši. V novejšem času je čutiti povečan vpliv angleščine (sleng, besedje za poimenovanje tehnološke stvarnosti, globalne ekonomije, ...). Prevzete besede vseh vrst (tudi tiste najnovejše, ki prihajajo v slovenski govorjeni pa tudi knjižni jezik) se v bovškemu narečnemu govoru glasoslovno in morfološko prilagodijo (npr.: prì:ntętę, mè:ɣa, puskení:rętę....).

Bovški govor v širšem pomenu se govori od vasi Srpenica po dolini reke Soče navzgor do Vršiča ter po dolini reke Koritnice do Predela. V ožjem pomenu k bovškemu govoru prištevamo Bovec in okoliške vasi v Bovški kotlini (Plužna, Čezsoča, Kal–Koritnica) (Ivančič Kutin 2007: 12).Ker pričujoči prispevek namenja pozornost besedišču, nekateri primeri besedja pa so zapisani v fonetični obliki, je dobro poznati vsaj nekaj temeljnih značilnosti glasoslovja bovškega govora.[2]

Bovški govor ima enake *dolge samoglasnike* kot osnovni obsoško-idrijski samoglasniški sistem, t.j. pet monoftongov in dva diftonga: *aː, eː, iː, ię, oː, uǫ, u,* poleg teh pa še dolg polglasnik *əː* in par diftongov (*ie* in *uo*). Dolgi samoglasniki so tonemsko naglašeni. Sistem *kratkih naglašenih* samoglasnikov bovškega govora sestavljajo fonemi *a, e, i, o, u,* ə, ę. Od osnovnega obsoško-idrijskega sistema se razlikuje po majhni pogostnosti kratkih naglašenih *i* in *a*. Kratki naglašeni *i* je namreč pogosto oslabel v polglasnik, kratki naglašeni *a* pa je prešel v kratki *e*. Bovški govor ima poleg nizkega, temnega polglasnika ə, ki se navadno pojavlja pred fonemom *r*, tudi polglasnik ę, ki je svetlejši, torej sprednji. *Sistem nenaglašenih samoglasnikov* je po sestavi enak sistemu kratkih naglašenih samoglasnikov iz osnovnega obsoško-idrijskega sistema: *a, e, i, o, u,* ə; dodan pa je še sprednji polglasnik ę, ki ima zelo veliko pogostnost. Zaradi pred- in ponaglasnega ukanja (*o>u*) je pogost tudi nenaglašen *u*. Pri soglasnikih velja omeniti *ɣ* in *ð, ƀ* (slednja sta ohranjena le še pri starejših govorcih).

2 Domače : prevzeto besedje

Kot na vsak narečni govor/jezik, je tudi na besedišče bovškega narečnega govora vplivala množica okoliščin: politično upravnih, kulturnih, geografskih, ekonomskih, socialnih, ... Poleg mozaika naštetih vplivov skozi zgodovino so pri prevzemanju besedja iz tujih jezikov igrale pomembno vlogo tudi množične pa tudi individualne migracije v različnih časovnih obdobjih (npr. delovne/ekonomske, begunske, politične)[3]. Pro-

[2] Oris bovškega govora je večinoma povzet po *Slovarju bovškega govora* (Ivančič Kutin 2007: 12–16), kjer se splošni pojmi in ugotovitve za širše dialektološko območje naslanjajo na razprave Tineta Logarja (Logar 1978: 19–31; 1993; 1996) in Jakoba Riglerja (Rigler 1986). Značilnosti in posebnosti oblikoslovne in skladenjske ravnine tu ne bodo obravnavane.

[3] Npr. delovne migracije v rudnike na Nemškem in v Ameriko konec 19. in v začletku 20. stoletja; preselitev celotgnega civilnega prebivalstva med 1. svetovno vojno, največ v begunska taboriščia na Koroškem (gl. Klavora 1991: 57–71); prenekateri Bovčan se je preživljal s krošnjarjenjem v zimskih mesecih, dekleta so hodila služit v Trst (kuharice, gospodinjske pomočnice, varuške…); migracije med obema vojnama zaradi fašistične okupacije ozemlja; politične migracije po 2. svetovni vojni; precej ljudi z Bovškega je služilo v rudniku Rabelj, kjer so do 60.-ih let 20. stol. večinoma bivali v kasarnah skupaj z delavci drugih narodnosti; …

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

blem prevzemanja besedja je torej kompleksen, večplasten in bi zahteval poglobljeno raziskavo. Pričujoča analiza se ne ukvarja z etimološkimi vprašanji, temveč le opazuje sinhrono stanje narečnega besedja bovškega govora v primerjavi s knjižnim jezikom, in sicer na dva načina: z opazovanjem besedja za bolezni (po gradivu v *SBG*) ter s primerjavo romanskih kalkov in prevzetih romanskih besed v bovščini in slovenskimi govori v Videmski ter Goriški pokrajini v Italiji.[4]

Slovenski pravopis deli besede in besedne zveze na domače, prevzete in poldomače (oz. polprevzete); prevzete besede in besedne zveze pa glede na stopnjo govorne in/ali oblikoslovne ter pisne prilagoditve slovenskemu knjižnemu jeziku še na izposojenke, tujke in citatne besede in besedne zveze (Toporišič 2007: 22, 23). Delitev je težko, če ne kar nemogoče prenesti s knjižnega jezika na neknjižno zvrst, ki ji narečje pripada. Prevzete besede v bovškem govoru prihajajo predvsem iz dveh jezikovnih skupin: iz germanske in romanske. Prav tako kot za narečja z Videmskega ugotavlja R. Dapit (Dapit 2006: 133), se tudi bovški govor z vidika nemških izposojenk pogosto ujema s splošno pogovorno različico slovenskega jezika (npr. *cajt*, *fajn*, *fraj*, *špegel*, *žajfa* ...). Romansko skupino povečini zastopajo besede iz italijanščine in furlanščine, kar je posledica relativne geografske bližine in s tem ekonomskih, socialnih in drugih stikov, čeprav bovški govor na ta dva jezika ne meji neposredno (zahodno, severozahodno in severno so vmes še slovenski govori terskega, rezijanskega in ziljskega narečja). Za razliko od Slovencev na skrajnem zahodnem etničnem območju, ki so bili s političnimi mejami odrezani od rojakov in jim zgodovinsko dogajanje tudi v jezikovnem pogledu ni bilo nikoli naklonjeno,[5] je bilo Bovško v taki situaciji »le« dobrih 20 let, med obema vojnama. Vendar pa je obdobje fašistične okupacije Primorske in poskusa raznarodovanja pustilo precejšnje posledice, tudi v narečnem besednjaku – v tem času sta se npr. v bovščino ukoreninili italijanski besedi za stare starše, nona/nono (prej večinoma *ò:ča* in *má:tę*). Jezikovni vplivi seveda niso zgolj enosmerni: tudi italijanski in furlanski govori v stiku so prevzemali od slovenskih.[6]

V korpusu besedja v posameznih (tematskih) pomenskih poljih je načeloma moč najti prevzete besede tako iz germanske kot iz romanske skupine, čeprav pri nekaterih pomenskih poljih te ali one prevladujejo. Npr. pri kletvicah in psovkah se domače omejujejo skoraj izključno na izraz hudič (zlodej, zlomek, hudir) in nemških z izjemo tajfl skorajda ne najdemo, nabor romanskih pa je dokaj pester:[7] **malora** ‖ malò:ra : *pò:rka malò:ra /ò:štja malò:ra* < *it. malora;* **maloršiga*** ‖ malò:ršiγa < it. malora (DJ maloršega); **merda** ‖ mè:rda < it. merda – sranje, drek, govno; **mona** ‖ mó:na < it. mona : *prękljẹta mó:na;* **beštja** ‖ bè:štja < it. bestia;

[4] Primerjava poteka na gradivu M. Skubica, (gl. Skubic 1997), ki je pod drobnogled vzel romanske jezikovne prvine v narečjih na skrajno zahodni slovenski etnični in jezikovni meji, ki se nahaja v Italiji, točneje na skrejnem zahodnem robu dežele Furlanije-Julijske krajine, torej z narečji in govori v Videmski pokrajini (v Reziji, dolinah ob Nadiži in Teru) ter z govori v Kanalski dolini.

[5] Takorekoč od političnega konca posvetne oblasti Oglejskega patriarhata l. 1420; gl. tudi Skubic 2004: 316 in Zuljan Kumer 2004: 205–208.

[6] O tem npr. piše Skubic 2006*: Slovenske jezikovne prvine v obsoški furlanščini*.

[7] V bovšem govoru seveda obstajajo tudi kletvice in psovke iz drugih južnoslovanskih jezikov (nekatere upoštevane v SSKJ) ter prevsem pri mlajši generaciji iz angleščine, ker velja za ves slovenski lingvistični prostor. V SBG pa manjkajo nekatere, ki bi tam lahko bile, npr. butana, orko, mondže, kaco).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

porkiš* ‖ pò:rkiš < it. porco: *pò:rkiš, ku me jé:zę;* **porko*** ‖ pò:rko < it. porco *dí:ndjo/dì:jo pò:rko/ò:rko*[8] *dì:ndjo / (p)ò:rka mižè:rja / ò:rka* ... idr.[9]

3 Bovško narečno besedje za bolezni

Za analizo deleža prevzetih besed je bilo izbrano pomensko polje, ki ga sestavlja narečno besedje za bolezni pri človeku,[10] in sicer na korpusu, ki ga je moč najti v *Slovarju Bovškega govora.*[11] Ker je slovar zasnovan diferencialno, je torej v njem besedje, ki se razlikuje od slovenskega knjižnega jezika.[12] Nekatere besede lahko najdemo tudi v SSKJ, vendar s kvalifikatorji za neknjižno rabo (npr. narečno, nizko, vulgarno ...) ali pa z drugačnim pomenom ter v Pleteršnikovem slovensko-nemškem slovarju.[13] Upoštevane so tudi nekatere besede, ki so v osnovi enake slovenskem knjižnemu jeziku, vendar imajo kakšno slovničnimi posebnost.

Za analizo deleža domačega in prevzetega (širše znanega in lokalnega) besedja je bilo iz slovarja izpisano besedje, ki poimenuje bolezni oz. patološke znake/stanja človeškega telesa. Besedje je bilo razporejeno v 3 skupine glede na domnevni izvor[14] oz. ne/sprejetost tudi med druga, centralna narečja / knjižni jezik.

A) Domače in širše (v drugih, centralnejših narečjih) znano prevzeto besedje ter tvorjenke iz teh besed.[15]

B) Prevzeto besedje, ki ohranja isto ali podobno (slušno) podobo kot v tujem jeziku in ki ga SSKJ ne upošteva. To besedje je razdeljeno še na **B1** romansko in **B2** germansko.

C) Nerazporejeno (besede, katerh izvor ni bil ugotovljen, zato jih ni bilo mogoče uvrstiti v A ali v B).

Z zvezdico (*) so označene besede, ki jih ni v Pleteršnikovem slovensko-nemškim slovarju niti v SSKJ!

[8] Morebiti orka < frl. orcul (divji mož)?

[9] Pri kletvicah se iz t.i. težjih kletvic, ki veljajo za »grde«, nesprejemljive pogosto oblikujejo tudi t.i. omiljene kletvice, npr. porko dijo > (p)orko dindjo (gl. Zuljan Kumer 2005: 29).

[10] Prvotno sem nameravala analizo opraviti za različna pomenska polja: zdravje, deli človekovega telesa, oblačila in obutev, posodje, …. vendar bi bilo gradiva veliko preveč. Izbrano pomensko polje ima nekaj zanimivih narečnih besed.

[11] Gl. Ivančič Kutin 2007.

[12] Gradivo za slovar je bilo zbrano s sprotnim zapisovanjem med spontanimi pogovori v narečju, med terenskim delom ob dokumentiranju folklornih in spominskih pripovedi ter iz transkripcij le-teh. Pregledana so bila tudi šolska glasila in druge lokalne ali objave, ki so vsebovale posamezne enote narečnih besed, ter seznami narečnega besedja, ki so jih sestavili nekateri domačini. Slovar vsebuje 2923 gesel in še okoli 1000 kazalk. Korpus zbranega besedja seveda ni popoln, gradivo se še nabira, trenutno je v bazi okoli 200 novih, še ne upoštevanih besed.

[13] Gl. Pletršnik 1894/95, 2006 (elektronska izdaja).

[14] *Domnevno* za to, ker ima avtorica premalo etimološkega znanja, da bi lahko to z gotovostjo trdila!

[15] Te besede oz. podstave, iz katerih so tvorjene, so načeloma evidentirane v SSKJ. Šekli (2005: 178) šteje prevzete lekseme, ki so tvorjeni s pomočjo domačih besedotvornih postopkov, k neprevzetim leksemom!

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

A. Domače in širše znano prevzeto besedje za bolezni

bolan ‖ bulà:n bò:u̯na bunù: prid. – **1.** bolan; **2.** evf. imeti menstruacijo[16] | gl. tudi bončan, marovd, fešta

bončan* ‖ bò:nčẹn -a; -o prid. – otr. bolan

božja oblast ‖ bó:žja ublà:st frazem – božjast, epilepsija

božji žlak ‖ bó:žję ž'lek frazem – kap (SSKJ, Plet.)

ckati se* ‖ ckà:tę se ckà: se 3. os. ed. nedov. – kolcati: *žíe cìẹu dà:n se mo ckà:*

cukrova* ‖ cú:kruwa -e ž ed. – sladkorna bolezen, diabetes (< cuker, SSKJ)

drista ‖ drí:sta -e; -e ž – **1.** sluz; **2.** driska (Plet.; SSKJ≠)

dristati ‖ dristá:tę drí:stęm tudi drí:ščẹm nedov. – imeti drisko (SSKJ, Plet.)

drnjohati ‖ dərnjuóhętę -ẹm nedov. – smrčati (SSKJ, Plet.)

dušiti ‖ dušì:tę dú:ši 3. os. ed. nedov. – **1.** imeti astmo, naduho; **2.** loviti sapo (SSKJ, Plet.)

garnje* ‖ gá:rnje -rẹnj ž mn. – garje | Plet. garne; gl. tudi ruša

gorečica ‖ gurẹčí:ca -e ž ed. – zgaga, pekoč občutek v želodcu (SSKJ)

grinta ‖ grí:nta -e; -e ž – krasta | gl. tudi hrasta, skrumba (SSKJ, Plet.)

grintelj* ‖ grẹntè:lj -a; -ẹ m – ekspr. suh, slaboten človek, še posebej otrok | gl. tudi grintovec

grintovec* ‖ grí:ntuwẹc -uca; -ucẹ m – ekspr. slaboten, bolan otrok | Plet., PW grintavec ≠

grumpati* ‖ grù:mpẹtę -ẹm nedov. – ekspr. močno kašljati: *pí:jẹš má:rzlo, šíẹ pa grù:mpẹš*

hrapelj ‖ hrá:pẹlj -na; -nẹ m – izpljunek pri hrkanju (Plet.)

hrasta ‖ hrá:sta -e; -e ž – krasta | gl. tudi grinta, skrumba (Plet., SSKJ)

krakavec* ‖ kərkà:u̯c -a; -ẹ m – namišljeni bolnik, hipohonder: *kərkà:u̯c je dərà:u̯c*

krepati ‖ krẹpá:tę -à:m dov. – slabš. umreti; (Plet., SSKJ)

mezelič* ‖ mẹzé:lẹč -lča; -lčẹ m – mozolj (Plet. mezelj)

motiti se ‖ mutì:tę se mùoti se 3. ed. dov. – imeti vrtoglavico: *se mẹ mùoti* (SSKJ)

mrska kost* ‖ má:rska kùost frazem – **1.** hrustanec (Soča); **2.** divja ali mrtva kost (eksostaza), grčast koščen izrastek, navadno na kosteh gležnja ali roke | 2.: SSKJ; 2. Plet. morska kost

nadonjen* ‖ nẹdòunjẹn -a -o prid. – **1.** ki ima prve znake bolezni, npr. prehlada; **2.** ekspr. pijan | 1. gl. tudi natrešen[17]

naduha ‖ nẹdù:ha -e ž ed. – astma (SSKJ, Plet.)

narobe* ‖ nẹrùobe v povedkovi rabi – ekspr. imeti menstruacijo: *k_je nẹrùobe, je zmìẹri sì:tna* | gl. tudi fešta, marovd

nosen* ‖ nùosẹn -sna -o v povedkovi rabi – noseč: *je nùosna žìẹ pìẹt mìẹscu* > noseča je že pet mesecev

pezdeti ‖ pẹzdiętę pə:zdẹm nedov. – potiho spuščati pline iz črevesja in pri tem oddajati močen neprijeten vonj (SSKJ, Plet.)

podrigniti se* ‖ pudrí:gẹntę se tudi purí:gẹntę -gnẹm se dov. – spahniti se, podreti kupček

podrigovati se* ‖ pudrigwá:te se tudi purigwá:tę se -rigù:jẹm se nedov. – spahovati se: *ud čbú:le se_m pudrigú:je* (Plet. podrigavati se)

posteljnica ‖ pusté:ljẹnca -e; -e ž – porodnica, ženska po porodu | gl. tudi letvana

pošast ‖ pušà:st -ẹ ž ed. – nahod, prehlad (Plet.)

pretrupnik* ‖ pərtrù:pẹŋk -a; -ẹ m – pohabljenec, nenavadno raščen človek

pukelc* ‖ pù:kẹlc -a; -ẹ m – **1.** grba; **2.** grbavec (SSKJ pukel)

pukljast* ‖ pú:klẹjst -a -o; – **1.** grbast; **2.** skljućen: *nẹ drži:_se tku pú:kljẹsto* | SSKJ puklast

runja ‖ rú:nja -e; -e ž – okrogla brazgotina, ki nastane na koži zaradi cepljenja (SSKJ≠)

runje* ‖ rù:nje -- ž mn. – (črne) koze, kužna bolezen | SSKJ, Plet. runja; gl. tudi ronje

ruša ‖ rú:ša -e ž ed. – garje (Plet.)| gl. tudi garnje

skrnina ‖ skərní:na -e ž ed. – revma

skrnjakov* ‖ skərnjá:ku -uwa -o prid. – revmatičen

skrumba ‖ skrú:mba -e ž ed. – krasta (Bavšica)| gl. tudi grinta, hrasta (Plet. ≠, SSKJ≠)

skrunitba* ‖ skrunì:tba -e; -e ž – okužba

---

[16] *Bolan biti* v pomenu *imeti menstruacijo* v SBG ni naveden.

[17] Geslo *natrešen* je zaradi tehnične napake izpadlo iz SBG (ali se je morda prestavilo na drugo mesto), saj ga ni na mestu, kjer bi po abednem redu moralo stati.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

skruniti se ‖ skrunì:tę se skrú:nęm se dov. – nalesti se, okužiti se
slab ‖ sˈleb slà:ba slębù: prid. – slaboten, onemogel zaradi bolezni: *nò:na je spìek slà:ba*
slabeti ‖ slębìętę slębè:ję 3.os.ed nedov. – slabo biti, iti na bruhanje komu: *m̯ slębè:je, k̯ se pé:ljęm s kurjè:ro*
stegniti se* ‖ stęγnì:tę se stìęγnęm se dov. – slabš. umreti
šica* ‖ ší:ca -e ž ed. – jetika (SSKJ sušica)
telesnica ‖ tęlęsnì:ca -e ž ed. – driska (Plet.)
trešljika ‖ təršljí:ka -e ž ed. – mrzlica (Plet., SSKJ)
trod ‖ trùot trùoda; trùodę m – **1.** neznana notranja bolezen: *γa je pərtà:rγu trùoʊ̯* > umrl je od neznane bolezni; **2.** vnetje slepiča (Plet.)
umreti ‖ umrìętę umà:rjęm dov. – **1.** umreti; **2.** postati neobčutljiv, mravljinčast zaradi dolgotrajnega pritiska: *m̯ je umà:rla ró:ka* | 1. gl. tudi stegniti se
zabrekel ‖ zębrìęku -kla -o prid. – otečen (Plet., SSKJ)
zahiret* ‖ zęhęrìęt -a -o prid. – podhranjen, slaboten | gl. tudi zaharet, zaklajban, zlaknjen
zahireti ‖ zęhęrìętę -hęré:jęm dov. – zaostati v rasti, postati podhranjen, suh, šibek (Plet.)
zdravlje ‖ zdrà:u̯lje -a s ed. – zdravje
ze ‖ zìę zìę ž mn. – solze: *so mo takò:j pərté:kle zìę*
zmotiti se ‖ zmutì:tę se zmúotęm se dov. – **1.** zvrteti se komu v glavi, postati vrtoglav: *se m̯ je zmutí:lo, k̯ sęm puγlìędu ˈdou̯*; **2.** zmešati se, znoreti: *se mo je tìęlo kar zmutì:tę ud sí:le*
žlak ‖ žˈlek žlá:ka; žlá:kę m – kap, naglo prenehanje delovanja življenjsko pomembnih organov (SSKJ)

B. Prevzeto besedje

B1: Romansko

brufol* ‖ brù:fol -a; -ę m < brufolo – mozolj, izpuščaj | DJ
fešta* ‖ fè:šta -e ž ed. < it. festa – menstruacija |gl. tudi marovd, narobe
febre* ‖ fè:bre -bər ž mn. < it febbre – vročina, povišana telesna temperatura
fota* ‖ fò:ta -e ž ed. < frl. jeza (gl. Skubic 1997: 128)– ihta, huda jeza: *γa je pupá:dla fò:ta*[18] | DJ; gl tudi krlja
letvana ‖ lętwá:na -e; -e ž < it. lettuana, frl. letoane – porodnica | gl. tudi posteljnica
maruskle ‖ mərù:skle -kęl ž mn. frl. varuscli – ošpice (Plet.;)

B2: Germansko

asla ‖ à:sla -e; -e ž tudi à:su às:la; -lę m – okužba, vnetje, zastrupitev: *à:su, à:su, kem s̯ se* (Plet.) (> nem. Eisslen gl. ESSJ)
pruh* ‖ pˈruh prù:ha m ed. – kila: *nę uziγù:jˈsam, dę nę dubùoš prù:ha* (> nem. Bruch)
gejter* ‖ γè:jtər -tra m ed. – gnoj, gosta rumenkasto zelena tekočina, nastala pri nekaterih vnetjih (> nem. Eiter?)
ofnati* ‖ wè:fnętę -ęm dov. – **1.** odpreti (tudi v smislu izboljšati, pospešiti izločanje blata): *wè:fnętę flà:ško / pá: mętú:do, dę te wè:fna*; **2.** zagnojiti se, vneti se: *rá:na se je wè:fnęla* (> nem. offnen)
marovd* ‖ mərò:u̯t v povedkovi rabi – **1.** bolan: *sęm ˈwęs mərò:u̯t*; **2.** ki ima menstruacijo: *a̯ s mərò:u̯t* (> nem. marod – v krizi, propadel?) | SSKJ marod; 2. gl. tudi fešta, narobe
švicati* ‖ švì:cętę -ęm nedov. – znojiti, potiti se (> nem. stwitzen)

C. Nerazporejeno

cirati (se)* ‖ ciȩrętę (se) cìęręm (se) nedov. – hujšati; **3.** prebavljati: *kù:mi se m̯ je (pu)cìęrȩlo* | IT cerati
činkast* ‖ čí:ŋkęst -a -o prid. – ekspr. slaboviden < činkati gl. ESSJ?
čmar* ‖ čmà:r -ja; -ję m – slabš. zdravilec, padar < čmarati (mazati)? gl. ESSJ | SSKJ ≠, Plet. ≠
meravkast* ‖ mərá:u̯kęst -a -o prid. – ekspr. neprespan, zdelan zaradi ponočevanja
ofirati* ‖ ufięrętę ufięra 3. os. ed. nedov. – povzročati praznjenje črevesja, imeti drisko > *nę smìęm ˈpit kó:fe, me ufięra*

[18] Morda iz nem. Wut (jeza, ihta, bes)?

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

opejstrati (se)* ‖ upè:jstrętę (se) -ęm (se) dov. – **1.** opomoči se od bolezni; **2.** ekspr. zrediti se
oškopolati* ‖ uškupulá:tę -à:m dov. – ozdraveti (Bavšica) < rez. oštjapat
ronje* ‖ rò:nje tudi rù:nje – ž mn. – (črne) koze, kužna bolezen > it. rogne (garje)?
ruševica* ‖ rú:šuca -e; -e ž – ogrc, akna, mozolj (Bavšica) > frl. russa (praskati, strgati)?
tragati* ‖ trà:ɣętę -ęm nedov. – zehati < germ tragen (biti len)?
zaklajban ‖ zę̀klà:jbęn -a -o prid. – podhranjen (Bavšica): *zę̀klà:jbęno té:le*
škrimfast* ‖ škrí:mfęst -a -o prid. – ki ima zajčjo ustnico
krlja* ‖ kə̀:rlja -e ž ed. – ihta | gl. tudi fota

Skupaj je bilo iz SBG izpisanih 83 besed za bolezni oz. patoloških stanj/pojavov pri človeku. V prvo skupino (A) jih je bilo razporejenih 58: odločno največ (70%) je torej domačih in v drugih narečjih / knjižnem jeziku znanih prevzetih besed ter tvorjenk iz teh besed (domačih in prevzetih). Večina izmed njih je evidentirana v SSKJ oz. v Pleteršnikovem slovensko-nemškem slovarju ali pa so tvorjene iz teh besed. V tej skupini se najde 8 ekspresivnih pomenov besed. K prevzetim besedam (B), ki ohranjajo enako ali zelo podobno slušno podobo kot v originalnem jeziku, je bilo uvrščenih 12 besed, in sicer 6 k romanskim (B1) in 6 k germanskim (B2). Med temi besedami nobena nima ekspresivnih konotacij. V tretjo skupino (C) se je uvrstilo13 besed, katerih izvor ni bil ugotovljen, zato jih ni bilo mogoče prišteti niti k A niti k B. Med njimi so bile 4 s konotativnimi pomeni. Iz rezultatov torej lahko sklepamo, tudi če upoštevamo, da je bilo morebiti nekaj besed napačno razporejenih, da bovško narečno besedje za bolezni večinoma izhaja iz domačih in »udomačenih« podstav. V skupini B ni besedja z ekspresivnimi konotacijami – je to naključje? Da bi z večjo mero zanesljivosti sklepali o tem, bi bilo potrebno pregledati veliko večji vzorec, npr. še nekaj tematskih polj.

Grafično to razmerje lahko ponazorimo takole.

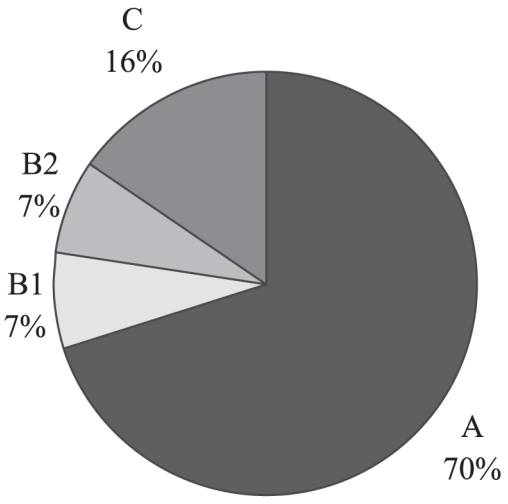

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

4 Primerjava prevzetega besedja in romanskih kalkov v bovščini in v slovenskih govorih v Videmski in Goriški pokrajini v Italiji

Slovenska narečja v Italiji so bila deležna številnih dialektoloških, sociolingvističnih in drugih filoloških raziskav (npr. Dapit, Kenda Jež, Merkù, Skubic, Steenjwijk, Šekli, Zuljan Kumer idr.); veliko pozornosti so strokovnjaki namenili tudi romanskim vplivom na omenjena narečja. Tersko in rezijansko narečje pa tudi govori v Kanalski dolini so geografsko bovškemu sosednji. Res, da je bovščina od njih ločena z geografskimi pregradami, vendar so preko njih od nekdaj potekale poti. Kljub bližini pa se zdi, da je veliko večji vpliv na »ne/prehodnost« med jezikovnimi pojavi imela zgodovinska usoda, povezana s političnimi mejami: Bovško je bilo ločeno od centralnih slovenskih govorov le v času fašizma (od leta 1918–1943), medtem so Slovenci v Furlaniji in Julijski krajini vedno bili pod okriljem tujih gospodarjev, ki so bili jeziku nenaklonjeni takorekoč že od konca posvetne oblasti oglejskega patriarh l. 1420 (glej npr. Skubic 1997: 1–37, Šekli 2006:161–163).

Vplive romanskih jezikov (italijanščine in furlanščine) na govore v Videmski in Goriški pokrajini v Italiji je podrobno raziskal M. Skubic v monografiji *Romanske jezikovne prvine na zahodni slovenski jezikovni meji* – obravnaval je torej narečja in govore na skrejnem zahodnem robu dežele Furlanije-Julijske krajine: govore v Reziji, dolinah ob Nadiži, Teru in Kanalski dolini na Goriškem. Gradivo je avtor izpisoval iz številnih in zelo različnih virov: od pridig škofa Attemsa in anket Baudoina de Courtenaya do časopisov in otroških revij v letu 1996 ter ga opazoval s sociolingvističnega vidika, ugotavljal vplive na skladnjo, kalke ter besedišče (Skubic 1997: 51–56). V tukajšnjem prispevku se je poskušalo ugotoviti, kolikšen delež kalkov in romanskih besed iz Skubičevega gradiva je znanih tudi v bovškem narečnem govoru.

4.1 *Kalki*

Skubic kalke deli na pomenske (znotraj teh še na posamezne besedne vrste) ter na frazeologeme (z glagolom oz. z drugimi besednimi vrstami) (Skubic1997: 144–126). Vsega skupaj naniza 74 enot. V bovškem govoru jih je od teh znanih 24. Primeri, ki so bovščini nekoliko preoblikovani, so označeni z zvezdico (*).

zjutraj (zjú:tro) < it. di mattina (dopoldne)
*gotov (γví:šen) < it. certo (prepričan)
čutiti se (čtì:tę se) <it. sentir si, frl. sintî (si) (počutiti se)
gledati (γlì:dętę) < guardare/vedere, frl. uardâ (iskati)
klicati (se) < it. chiamar(si), frl. clamâsi (imenovati (se)
merkati (mìerkętę) < it. badare, frl. abada (paziti, brigati se za kaj)
ostati < it. rimanere, frl. resta (ostati/biti) je ustà:la slá:bo
priti < it. venire, frl. vigni (postati)
pustiti (se) < it. lasciarsi (raziti se)
*stati < it. stare, fr. stâ
storiti <it. fare, frl. fâ roditi, skotiti)
dober kup < it. miglior mercato, frl. a bon marciat (poceni)
lięta nęzà:j < it. anni addietro (pred leti)
za narobe < frl. par traviars (odveč)
*k nogam< frl. la a pit / a pis (peš)

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

od nobenega kraja < it. da nessuna parte (od nikoder)
dati eno roko < it. dare una mano, frl. dâ un man (pomagati / *prvič ali enkrat prebarvati pri pleskanju)
delati konfužjon < it. confusione (zmeda) (delati zmedo, hrup)
imeti meštir (poklic)
imeti silo (muditi se)
*ne imeti vseh kart (v bovščini) < ne imeti vseh petkov <non aver tutti i lunedí (biti čez les)
ne videti ure < it. non veder l'ora (komaj čakati)
nazaj + glagol (spet)
vzeti na fit < frl. cioli in (a)fit (vteti v najem)

4.2 *Besedišče*

Skubic obravnava besedne zveze po besednih vrstah. Samostalnike razdeli po pomenskih poljih, in to zelo na široko: v posamezno pomensko polje so uvrščeni samostalniki, ki se izhodiščnega pojma kakor koli tičejo (Skubic 1997: 127). Znotraj teh pomenskih polj besede razvršča v številne tematske predalčke, kar 71 jih naniza. V nadaljevanju je izpisano je le tisto gradivo, ki je znano (z enakim ali podobnim pomenom) tudi v bovškem govoru. Nekaj tem je bilo iz primerjave izpuščenih (osebna imena, imena iz zgodb, vino, koledar) saj v bovškemu okolju niso doma in so v okviru naštetega gradiva enaka slovenskem knjižnem jeziku. Številki v oklepaju označujeta, koliko od naštetih enot, ki jih navaja Skubic v svojem gradivu, je znano tudi v bovškem govoru.

SAMOSTALNIK

A. Človek psihosomatsko

1. Duhovne lastnosti, pojmovni samostalniki (6/30): fota (jeza); gušt (okus); karjanca (vljudnost, olika); kavža (vzrok/krivda); mižerja (beda), porkerija (svinjarija).
2. Značajske poteze (1/4): furbac (fuorbo) (zvit).
3. Človeško telo (2/8): krepa (glava/tudi posoda), punja (pest), milca* (Skubic – vranica; nosni izcedek pri joku – Bovec)

B. Človek kot rodovno bitje

4. sorodstvo po krvi (1/7): nona, nono (babica, ded), biznona, biznono (praded/prababica), nunc (boter).
5. Sorodstvo po svaštvu (0/1).
6. Parasorodstveni odnosi (0/4).
7. Imena zunaj sorodstvenega odnosa (1/5): kompanj* (v pvedkovi: biti kompanj).

C. Človek kot družbeno bitje

*8. in 9. osebna imena in imena iz zgodb (izpuščeno).
10. Socialni odnosi na vasi (1/8): kapo (vodja).
11. Funkcijske dolžnosti (0/3).
12. Poklici in dejavnosti (4/19): mir (zid brez malte, zloženo kamenje, navadno okoli pašnika), malavar (pomočnik pri zidarstvu), malta, maca (težko kladivo).
13. Šolstvo, branje, pisanje (1/20): pena (nalivno pero).
14. Vojaštvo (5/29): soldat (vojak), komanda (poveljstvo), bandiera* (zastava pri crkvenih obredih), balota* (gmota, npr. snega ali zemlje), pulver* (smodnik).
15. Ljudski prazniki (0/4).
16. Cerkev in verski svet (2/31): ofer (wé:fr) (darovanje), amožnja (miloščina).
17. Demonske sile okrog človeka (0/1).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

18. Politika na vasi (0/9).
19. Življenje na vasi (5/19): ftiega* (trgovina), oštir (gostilničar), targa (registrska tablica), korjera (avtobus), avtotreno* (tovornjak s priklopnikom).
20. Pravne zadeve paražon (1/10): paražon (zapor).
21. Upravne zadeve, občina (1/7): konfin (meja med dvema parcelama).
22. Zdravstvo (1/8): meruskle (ošpice).
23. Prehrana, obroki (11/25): gušt (okus), toč (omaka, tekočina pri pečenki), mineštra (zelenjavna juha), pašta, paštašuta (testenine), brvada (repa – Žaga), njok (krompirjev svaljek), metuda (pinjenec), ledrik (radič), špeža (nakup živil), preža (ščepec), panola (koruzni storž).
24. Kuhinja. Oprema, pribor (5/21): fornel (električni kuhalnik), tovelič (prtičerk), padela (ponev), škobacera (šmetišnica), škabelj (omarica).
25. Oblačila, tkanine (3/18): brgeše/grbeše (hlače), facol (ruta), peličo (krznen plašč).
26. Obutev (1/6): potovfelj (natikač).
27. Delo okrog hiše (1/2) čolja.
28. Zemlja, posest (0/3).
29. Delo na polju, kmetovanje (0/2).
30. Prireja živine (2/10): okomandati (oskrbeti, poskrbeti za živino/tudi za človeka), štempelj (model za oblikovanje masla).
31. Imena živine (3/5): mora (črne barve), roža (rdečkaste barve), štela (z liso na čelu)
32. Lov (0/4).
33. Denar (2/8): koštati (stati), sold (navadno v mn. soldi – denar).
34. Utežne mere (1/3): *peza (teža/vaga).
35. Prostorninske mere (0/10).
36. Prosti čas in zabava (4/9): fešta (zabava), bal (ples), špas (sprehod – iti na špas), škerc (vic, šala).
37. Igrače (2/2): pupa (punčka), bambola (velika punčka, ki so jo včasih za okras posedali na posteljo).
38. Igre s kartami (4/4): briškola (igra s kartami), as od kope (znak na karti), baštoni (znak na karzi – palica), punt (točka).
39. Šport (0/1).
40. Balinanje (2/2): balin (krogla pri balinanju), rešta (izraz za položaj pri balinanju).
41. Glasbila, glasbeniki (1/2): rimonika (harmonika).

Č. Živa narava

42. Domače živali (2/9): kljoča (koklja), moš (osel).
43. Gozdne živali (0/1).
44. Divje živali (1/3): beštja (zver – v prenesenem pomenu).
45. Ptice (0/7).
46. Ribe (0/1).
47. Plazilci in mehkužci (0/4).
48. Gozd (3/7): beka (šiba), faš (butara), tasa (skladovnica drv).
49. Drevesa (0/2).
51. Rože (0/4).
52. Povrtnine (1/2) ledrik (radič).
53. Poljščine (2/3): fruga (letina), panola (koruzni storž).
54. Vinograd, trta, trgatev (1/3) bendima (trgatev, v prenesenem pomenu prepir).
55. Vinarstvo, klet (1/5): kadin (v SBG kedin) (lavor).
*56. Vino (izpuščeno)

D. Neživa narava

57. Hiša kot zgradba (8/24): kamra (soba, spalnica), prdana (vmesna strena), parapet (kamnita ograja), *plena (nadstrešek na količkih pred stajo), žumfid (strup), kankrt (tečaj pri vratih), telar (okenski podboj, okvir pri vratih), ná:pa (nadzidek nad ognjiščem).
58. Gradnja in material (1/2): medon (opeka, zidak).
59. Notranja ureditev pohištva (5/11): kendreja tudi kendreja (stol), pultona (naslanjač), zdraja (ležalnik), štrmac (madrac, žimnica), luminč (oljna lučka).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

60.Okolica hiše (3/6): *frnjaža (opekarna), kolona (sterber), pərtùon (slavolok/ vhod na dvrišče).
61. Prostorska ureditev vasi (1/8): plac (trg, središče vasi).
62. Barve (2/0).
63. Geografska raznolikost (1/3): *planja (jasa, poseka).
64. Kamnine (0/1).
65. Kovine (0/2).
66. Rudnine (1/1): karbon (premog).

E. Prostor in čas

67. Nebesna telesa (0/3).
68. Padavine (0/2).
69. Vreme (0/5).
70. Čas (0/3).
*71. Koledar (izpuščeno).

GLAGOL (15/141): obušniti (poljubiti), čekerati /čekulati (klepetati), durati (trajati), faliti (zgrešiti), kalmirati se (pomiriti se), kokolirati (dobrikati se, prikupiti), krepati (poginiti /umreti), pasati (miniti/ iti mimo), upensati se (zamisliti si), pezati (tehtati), peštati (tlačiti / *ekspr. počasi nekaj delati), prevideti (preskrbeti, blegosloviti), probati (poskusiti), špendati (potrošiti), tikati (dotakniti / imeti dolžnost).

PRIDEVNIK(6/49)): furbast (zvit), kapac (sposoben), kontent (zodovoljen), štuf (naveličan), šporkast (umazan), žveljto (hiter).

PRISLOV (7/39): maj (nikoli – Žaga), drito (ekspr. hitro naravnost), s kajšno maniro (na kašen način), manjk (vsaj), sigurno (gotovo), na pravo pošto (<frl. apuesta nalašč), maso (zelo, v zvezi z nikalnico ni), migo (nikalna prvina ne migo).

Pri nsestavčnočlenskih besednih vrstah je bilo le malo gradiva: veznik (2/13): altroke (še bolj, veliko), magari (čeprav/četudi); predlog (0/4); o medmetu pa je bilo rečenih nekaj besed v prvem delu članka.

Graf 1: Delež v bovškem govoru znanih romanskih samostalnikov prikazan za pomenska polja

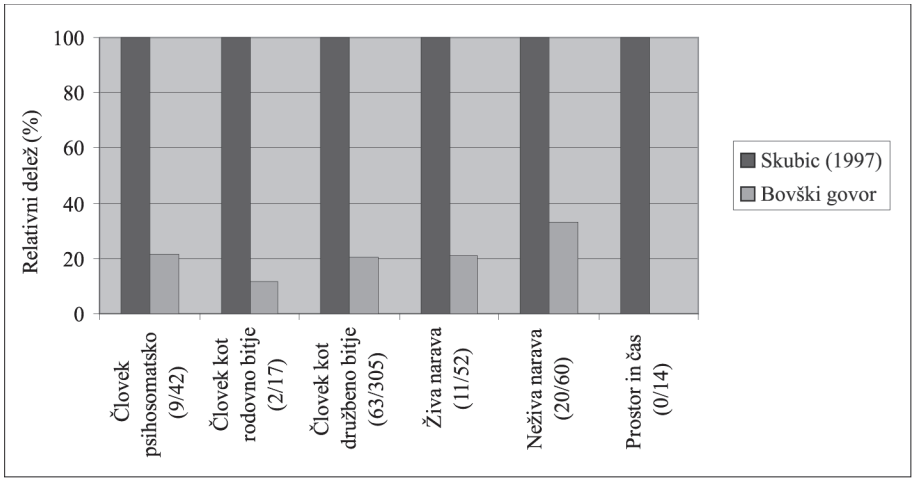

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

Pogled na **graf 1** nam hitro pove, da je pri vseh pomenskih poljih delež v bovščini znanih romanizmov pod 40%: največ v pomenskem polju neživе narave (hiša kot zgradba, notranja oprema) 33,33%, medtem ko pri pomenskem polju, ki ga Skubic opredeli »človek kot rodovno bitje«, znano besedje dosega 11,7%. Pri vseh pomenskih poljih najdemo nekaj tem, ki nimajo nobene v bovščini znane besede, ali pa je delež zelo nizek. Vendar podroben pregled gradiva da slutiti, da primerjava konkretnega gradiva ni odraz (absolutnega) jezikovnega stanja: npr. pri temi oblačila (tema 26.) je v bovščini znanih le 3 od 18 besed, vendar pa v SBG lahko najdemo kar nekaj romanskih besed, ki spadajo v to temo in jih Skubičevo gradivo ne navaja, npr: **kolir** ‖ kulìęr <it. collare – ovratnik; **šjarpa*** ‖ šjà:rpa <it. sciarpa – šal (SSKJ, ESSJ šarpa); **lombrena*** ‖ lumbré:na <frl. ombrene; dežnik; **facol*** ‖ fęcò:ų <it. fazuolo – ruta | KKJ; **kanjotira*** ‖ kanjotìęra <it. canottiera – spodnja majica brez rokavov; **traveršon*** ‖ traƀrəšò:n <it. attraverso (čez) – halja; **tuta*** ‖ tù:ta <it. tutta – kombinezon, delovno oblačilo; **špalina*** ‖ špalì:na <it. *spalinna* – ozka naramnica. Večino teh primerov je znanih tudi obravnavanih slovenskih govorih v Italiji, vendar jih je gradivo zaobšlo. Podobno velja tudi za druge (predvsem stavčnočlenske) besedne vrste.

Graf 2. Delež v bovščini znanih romanskih kalkov in besedja po besednih vrstah

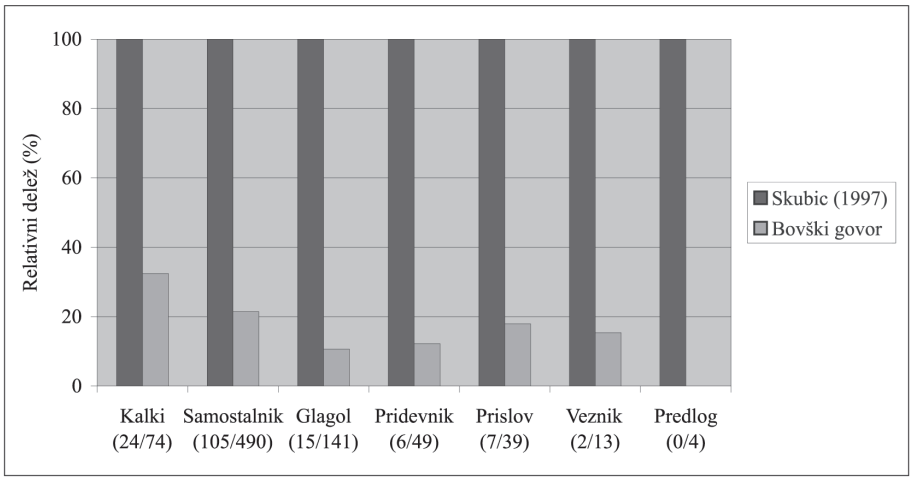

Graf 2 kaže najvišji delež kalkov (32,34%) in najnižji delež glagolov (10,63%) pri stavčnočlenskih besednih vrstah. Skubičevo gradivo ne obsega vseh romanizmov, ki jih v praksi pozna besedišče bovškega govora, vendar z veliko verjetnostjo lahko sklepamo, da slovenski govori v Videmski in Goriški pokrajini v Italiji poznajo veliko večno »manjkajočih«. Stanje, ki ga prikazuje graf, je zato najverjetneje blizu dejanskemu stanju. Rezultati torej kažejo, da so vplivi romanskih jezikov (italijanščine in furlanščine) pri rojakih onkraj državne meje, v Italiji, bistveno večji, kar je posledica sociolingvističnih okoliščin: tesnejši, tj. neposreden stik z italijanskim in furlanskim

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

jezikovnim prostorom, potekom političnih meja ter odnos oblasti do manjšinskih jezikov skozi zgodovino.

***

Ker je moje primarno raziskovalno področje slovstvena folkloristika, naj se prispevek sklene z razlagalno povedko, kako je v bovški narečni besednjak prišla beseda *babačiči < it. bagiggi.*

Nekoč je nek Bovčan šel v Italijo po nakupih in tam prvič videl arašide. Trgovec mu je z veseljem razložil, da so to badžidži, mu pokazal, kako se stvar olupi in mu dal poskusiti. Bovčan kupi dve pesti čudnih oreškov za otroke. Ko pride domov, hoče povedati, da je prinesel, ... »ah kaj že« – je pozabil, kako se stvari reče – »njekaj kot en babačiči«. Beseda se je v bovščini obdržala vse do danes.[19]

Literatura

Marijan Brecelj, 2005: *Furlansko-slovenski slovar*. Nova Gorica.

Roberto Dapit, 2006: Slovenska narečja v Furlaniji: odnos do matičnega in sosednjega sveta. V: *Diahronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah*. Zora 41, Maribor (ur. M. Koletnik in V. Smole). 131–139.

Dino, Del Medico, 2006: *Naše besiede, Vokabolareh po našin – italiano*. Udine.

Barbara Ivančič Kutin, 2007: *Slovar bovškega govora*. Ljubljana.

Vasja Klavora, 1991: Plavi križ: Soška fronta 1915–1917. Koper. Lipa.

Maks Pleteršnik, 1894–1895: *Slovensko-nemški slovar* 1–2 (A–O, P–Ž), Ljubljana: Knezoško-fijstvo.

– – 2006: *Slovensko-nemški slovar (1894–1895): Elektronska izdaja v 1.0.*, ur. M. Furlan – H. Dobrovoljc – H. Jazbec, Ljubljana: ZRC – ZRC SAZU – Amebis.

Pavle Merkù, 2006: Ljudje ob Teru – tersko narečje, Spominu Frana Ramovša. *Terska dolina Alta Val Torre Val de Tor*. Celje–Gorica. 139–147.

Mitja Skubic, 1997: *Romanske jezikovne prvine na zahodni slovenski jezikovni meji*. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani.

– – 2004: Prevzete besede in kalki na zahodnem slovenskem jezikovnem območju. *Annales 14*, št. 2. 315–322.

Slovenski pravopis 2007: (uredniški odbor Jože Toporišič et. al). Ljubljana.

Matej Šekli, 2005: Odraz medjezikovnih stikov v poimenovanjih za vaške poklice in dejavnosti v nadiškem narečj. *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literature in kulturi / 41. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. 176–181.

– – 2006 Tersko narečje v kraju Subid. Terska dolina/Alta Val Torre/ Val de Tor. Mohorjeva družba, Celje–Gorica.161–173.

Danila Zuljan Kumar, 2004: Vpliv italijanščine in furlanščine na gradnjo zložene povedi v nadiškem in briškem govoru. *Riječ, časopis za filologiju*, sv.2. Rijeka. 105–119.

– – 2005: Kletvice in psovke kot koherentna sredstva in njihova raba v Brdih. *Izvestje raziskovalne postaje ZRC SAZU v Novi Gorici*, december, št.2 . Nova Gorica. 39–44.

[19] Zgodbico sem kot otrok slišala od različnih ljudi.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

Krajšave in kratice virov

DJ Dušan Jakomin, 1995: *Narečni slovar Sv. Antona pri Kopru*, Trst: Škedenjski etnografski muzej.
ESSJ France Bezlaj 1977–2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika* 1 (A–J), 2 (K–O), 3 (P–S), 4 (Š–Ž), Ljubljana: Mladinska knjiga.
IT Ivan Tominec, 1964: *Črnovrški dialekt*: *Kratka monografija in slovar*, Ljubljana: SAZU (Dela razreda za filološke in literarne vede 20).
KKJ Karmen Kenda-Jež, 2002: *Cerkljansko narečje: Teoretični model dialektološkega raziskovanja na zgledu besedišča in glasoslovja*, Doktorska disertacija, Ljubljana.
Plet. Maks Pleteršnik, 1894–1995: *Slovensko-nemški slovar*.
PW Peter Weiss, 1998: *Slovar govorov Zadrečke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami: Poskusni zvezek (A–H)*, Ljubljana: ZRC SAZU.
SBG Barbara Ivančič Kutin, 2007: Slovar bovškega govora. Ljubljana: ZRC SAZU.
SSKJ 1994: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana: SAZU, DZS. frl. furlansko, it. italijansko, rez. rezijansko

Summary

Non-Slavic Vocabulary in the Bovec Dialectal Lexicon

With regard to German borrowings, the Bovec dialect often corresponds to colloquial Slovene, e.g., *cajt*, *fajn*, *fraj*, *špegel*, *žajfa*. Romance borrowings are mainly represented by words from Italian and Friulian, which is the result of relative geographic proximity and, consequently, economic, social, and other contacts, despite the fact that the Bovec dialect does not directly border on these two languages (in the west, north-west, and north it is separated by the Ter, Resian, and Zilja dialects). Unlike Slovenes at the extreme western ethnic edge, who were separated from their countrymen by political borders, living in historical conditions that were unfavorable to their language, the Bovec dialect was in this situation »only« for 20 years, i.e., between the two World Wars. However, the Fascist occupation of the Littoral area and the attempt to stamp out Slovene ethnic identity left traces in dialectal lexicon.

The present analysis does not deal with etymological questions, but, instead, it examines the synchronic status of the Bovec dialectal lexicon in comparison with Standard Slovene employing a two-faceted approach, i.e., by examining the terms for diseases (according to *Slovar bovškega govora* [*Dictionary of the Bovec Dialect*]) and by comparing Romance calques and borrowed Romance words in the Bovec dialect and in Slovene dialects in the Videm/Udine and Gorica/Gorizia regions in Italy.

1 The author examined the share of native and borrowed (widely- and locally- known) lexicon by excerpting the lexicon from the dictionary for the semantic field of disease and/or pathological symptoms/conditions of human body. The lexicon was divided into three groups, depending on the putative origin and/or (non)inclusion into other, central, dialects and Standard Slovene. There were 83 words excerpted from SBG. The majority of them, 58 (70%), were placed in the group of autochthonous words and borrowed words known in central dialects and Standard Slovene or derivatives from these words (autochthonous and borrowed). The majority is included in *Slovar slovenskega knjižnega jezika* and/or Pleteršnik's Slovene-German dictionary

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008_Kongresna_6.pdf | DOST. 18/04/24 21.31

or is derived from these words. There were only 12 borrowed words that maintain the (almost identical) form from the original language.

2 In the second part of the article, the author attempts to discover what share of calques and Romance lexicon from Skubic's material is known in the Bovec dialect. In the examined groups, calques have the largest share (32.34%), while verbs have the lowest share (10.63%) of all parts of speech. However, Skubic's material does not include all the Romanisms known in the Bovec dialectal lexicon, but it is possible to say with considerable certainty that Slovene dialects in the Videm/Udine and Gorica/Gorizia regions in Italy attest the great majority of the »missing« items. The situation presented in the graph is therefore most likely close to the actual situation. The results lead one to the conclusion that the influence of the Romance languages (Italian and Friulian) is considerably stronger among the Slovenes outside the borders of the Republic of Slovenia, which is a logical consequence of sociolinguistic circumstances, i.e., closer contact with Italian and Friulian, the course of state borders, and the government attitude toward the minority languages throughout the history.